

ТИЖНЕВИК РЕВЮЕ НЕВДОМАДИКЕ **TRIDEN'О**
UKRAINIENNE

Число 10(416) рік вид. X. 18 березня 1934 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 18 березня 1934 року.

Підсумкам з'їздів совітських, які відбулися останнім часом, присвячено черговий наш огляд «З життя й політики». Тут до того, що там сказано, маємо додати лише дві слові.

З'їзди чи то партії, чи совітів давно вже застигли в одній не-порушній формі, уявляючи з себе чистісеньку формальність. Резолюції по докладах заздалегідь виготовлено; дебати, коли вони таки виникають для пристойности, наскрізь зовнішнього характеру; все одбувається по раз на завжди встановленому трафарету, починаючись і закінчуючись фіміамом та гімнами «великому, мудрому, любому» товаришеві Сталінові та гресом перемоги.

Справжня повідь слів бучних, нудних і порожніх, виступаючи за береги будинку, де відбувається комедія з'їзду, вщерть заливає величезні прстині совітських газет, читати які невдячне, хоч і потрібне завдання. Та часом серед обов'язкових, одноманітних і безко-нечних вправ в одмінюванні у всіх випадках слова «досягнення» до-водиться почути якесь одне речення необережне, що вирвался з уст промовця проти його волі, речення, яке справді одбиває на ссбі живе життя, внівець повертаючи всі попередні словесні юлюкубра-ції. Особливо цікаво, коли таким словом правдивим з спалу похо-питься якийсь з найвищих дсстойників, один з тих, що справді при-четний до влади і має якийсь вплив і вагу. Часом в одному такму слові, як в краплі води сонце, одбивається вся сумна дійсність су-часна.

На останньому XVII з'їзді ВКП(б) трапилася така прикра при-года з Ворошиловим, а що цензура не доглядила того в стенограмах,

то те, з чим совіти сором'язливо, звичайно, від людського ока ховаються, проскочило й в пресу.

Ворошилов говорив про зміцнення оборони СРСР. Не міг він оминати «кінської проблеми». Спинаючися на причинах важкого й загрозливого стану кінського складу, недостатнього й зараз, що дедалі все зменшується, військовий комісар добачає їх не стільки в «шкідницькій діяльності контрреволюційних елементів на селі», але й «прямо таки в шкідницькій теорії, що механізація сільського господарства, використання тракторів замінить коня». Доводячи не тільки з вимог оборони для потреб війська, але й з огляду на інтереси насущні хліборобства необхідність дбати про кінську справу, Ворошилов говорив: «Кінь не тільки не стоїть у суперечності з трактором, не конкурує з ним, але навпаки, багато де в чому його доповнює й йому допомагає. І не тільки кінь, навіть віл, який, на жаль, на нашій Україні став зараз рідким з'явищем, він тако-ж допомагає й буде помагати й коневі і трактореві» («Известия», ч. 30 з 4. II).

Отже з авторитетних уст людини, що стоїть на чолі військової справи в совітах і з самого обов'язку свого має дбати про забезпечення війська всім потрібним на випадок війни, маємо одверте признание: віл на Україні — «рідке з'явище». І це в результаті довголітнього окупантського хазяйнування з усіма його «п'ятилітками», «плановим господарством», «дсягненнями». І це саме на Україні, такій багатій колись на товар, що славилася своїм чудовим черкаським волон.

«Вол на нашей Украине стал редким явлением», — запам'ятаймо це признание Ворошилова: боно найгостріший акт обвинувачення окупаційної влади, який вона складає сама проти себе.

Свідцтво безсилости

Забуте Богом і людьми Підкарпаття прскинулось до нового життя. Навіть людині, нога якої не ступала на підкарпатську землю, яка за тим процесом національного відродження, що нині відбувається там, стежить лише здалека, слідкуючи за ним головно по пресі, — навіть і цій людині стає зовсім ясним, що хвиля культурного піднесення та національного усвідомлення могутнім рухом котиться по

всьому Підкарпатті, втягаючи у сферу свого впливу й своєї чинності ширші верстви місцевої інтелігенції та селянства.

Успіхи просвітянської роботи, що шляхом засновання читалень, організацією хорів та аматорських театральних гуртків сягають своїми національно-культурними впливами до глибин народньої маси, пробуджуючи й розвиваючи в ній інтерес та любов до рідного слова й рідної пісні, до національного вбрання й національного танку; усвідомлюючи та культурно-виховуючи праця на селі українських вчителів; нарешті зріст і розвиток української преси — все це свідчить про процес національного пробудження української етнографічної маси Підкарпаття, про виразну динаміку цього процесу. На увагу заслуговує тако-ж темп, з яким цей процес відбувається.

Ще перед десятьма роками ситуація на Підкарпатті була ніби безперспективною. Нині-ж вона вже не залишає найменших сумнівів що-до майбутности української проблеми на Підкарпатті. Ця проблема втратила свій теоретичний стиль, стала реальною, життєво-чинною, набула виразно-актуальних рис. Спокійно, без кваплення, без словесних декламацій та зовнішнього декорума, національно-свідома українська інтелігенція Підкарпаття торує для свого народу шлях до кращої будуччини.

В тій невдячній праці своїй підкарпатській інтелігенції доводиться поборювати немало тяжких перешкод. Серед цих перешкод найголовнішими є духовна гегемонія мад'яронства (що, сильне інтелектуально, соціально та економічно, намагається задержати за собою ті командні позиції, які припали йому, як носію культуртрегерства на Підкарпатті за передвоєнних часів) та підкарпатська москвофільщина. В боротьбі з відродженою українською стихією ці дві ворожі їй сили йдуть, як правило, впарі, бо убоге підкарпатське москвофільство, мізерне духом, природне, мусить собі шукати сильнішого союзника, який би своїм впливом серед маси місцевого населення допоміг там, де показуються недостатніми могутні засоби протекторів москвофільської акції — русофільськи зорієнтованих чеських урядовців та політиків.

Не маючи віри в свої власні сили, не бачучи перед собою жадних перспектив до зміцнення й розвитку, група підкарпатських москвофілів, підсилена «спецами» з рядів російської еміграції, стоючи вічна-віч перед широким фронтом пробудженої української стихії, з завзяттям одчайдушности боронить свої безнадійні позиції. Утримати ці позиції, задержатися на них бодай короткий час — при звичайних засобах боротьби річ неможлива. Тому доводиться сягати до засобів незвичайних, до тієї особливої зброї, що, згідно з узнаними нормами загально-людської етики й моралі, виглядає нечистою, та зате дає іноді ефект. Цією зброєю є систематичне, безоглядне фальшування всіх фактів та проявів українського національного руху як у сфері ідеологічній, так і в сфері тактичній. Тим фальшуванням наповнено всі оті доноси патріотів з «руссаго» табору, що кожного року десятками й сотками пливуть до місцевих підкарпатських та центральних праських державних інституцій, не кажучи вже про

інспірації, скеровані до псодиноких урядових та політичних чинників. Цим фальшуванням перейнята та рептильна москвофільська преса, що, завдяки невідчипному жебрацтву її проговорів, не там, так там добуває собі чергові субвенції, і ще й сьогодні «разсудку вопреки, наперекорь стихии» існує на Підкарпатті. Цим грубим, цінничним фальшуванням переповнено все те, що формально зветься ідеологічними виступами в слові та на письмі представників «русскаго направлення», а в дійсності є непристойним перекручуванням ідей, слів, учинків та фактів історичної дійсности, грубим перелицьовуванням на вигідний для себе кшталт усіх тих проявів життя, що з рішучою неблаганістю встають проти підкарпатського москвофільства, вішучучи йому близьку й останню поразку.

Темнота народня, низький культурний рівень мас, денационалізація інтелігенції і брак національної стійкости та відпорности українського населення Підкарпаття — ось те очко, на яке роблять свою ставку москвофіли. Не маючи внутрішньої сили, якою б вони могли впливати на душу народню, вони вишукують дрібних епізодичних «лазейок», щоб до тієї душі наблизитись. Про те, який саме вигляд іноді мають ці «лазейки», може створити нам яскраву уяву брошурка «Народный катехизъ», яку в серії своїх видань «Народная библиотека» випустило «Культурно-просвѣтительное общество имени А. Духновича в Ужгородѣ». Маленька розміром брошурка ця має багатий, повчальний зміст. Наведемо тут з неї бодай кілька «перлин» москвофільської мудрости:

Почему называемся русскимъ народомъ? — Потому, что мы происходимъ отъ того же народа, который живетъ въ Россіи и называется русскимъ.

Можемъ ли мы называться русинами? — Можемъ. Ибо русский и русинъ значить то самое. И слово русинъ принято уже съ найдавнѣйшихъ временъ.

Какая наша народность? — Русская, ибо мы — русский народъ.

Кто враги нашей народности? — Главный нашъ врагъ — коммунысты, или большевики.

Кто такіе украинцы? — Это слѣдующіе враги русскаго народа послѣ коммуныстовъ.

Почему же являються они врагами нашей народности? — Потому, ибо говорятъ, что мы не русский народъ, но украинскій (они говорятъ: вікраинскій) та хотять завести въ нашихъ школахъ какой то искусственный (они говорятъ: відрубна мова), для насъ непонятный языкъ.

Правда ли что Украина всегда существовала? — Не правда. Только была и есть Малая Рссія. Название Украина появилось въ исторіи съ того времени, когда Кієвъ пересталъ быть центромъ русской державы и лежалъ на краю державы.

Что за намѣреніе имѣють украинцы? — Злое. Они хотять раздѣлить русский народъ и такъ ослабить его, чтсбы

симъ способомъ могли господствовать надъ одною частью русскаго народа.

Сякъ сдѣлалъ и ихъ прадѣдъ Иванъ Мазепа, которому шведскій король Густав XII обѣщаль царство «украинское», если соединится съ нимъ противъ русскаго царя Петра Великаго (бъ 1707 году). Зато украинцы и называются мазепинцами, что теперь означаетъ измѣнникъ (предатель) русскаго народа.

Такъ нашъ языкъ дѣйствительно русскій? — Нашъ языкъ русскій. Мы говоримъ русскимъ языкомъ и сіе есть вторая причина того, что мы называемся русскимъ народомъ.

Такъ нашъ языкъ не украинскій? — Нѣтъ, украинскаго языка нѣтъ, какъ нѣтъ и украинской державы. Суть такіе, которые стремятся къ созданію украинскаго новаго искусственнаго языка.

Что есть причиною ихъ стремленія къ созданію новаго языка? — То, чтобы симъ доказали, что есть особенный украинскій языкъ и они имѣють право на независимую державу, которая не подлѣжитъ Россіи. Слѣдовательно — украинцы — какъ мы прежде сказали, являются измѣнниками (предателями) нашей русской народности.

Правда ли, что велико-русскій языкъ намъ совсѣмъ не понятный? — Не правда. Тутъ есть на примѣръ одна народная пѣснь на велико-русскомъ и на мало-русскомъ языкѣ:

Первая строка:

По малорусски: Віють вітри, віють буйні
По великорусски: Вѣють вѣтры, вѣють буйны

Вторая строка:

По малорусски: Аж дерева гнуться.
По великорусски: Аж деревья гнутся.

Як бачимо, москвофіли-духовничівці не позбавлені природнього гумору. Справді, бо товариство ім. Духновича своїми книжками плекає добрий гумор та стверджує перед цілим світом, що українське національне пробудження на Підкарпатті є реальним життєвим фактором, є такою могутньою силою, з якою годі боротися звичайними легальними засобами, а потрібно звертатись до спеціальних морально-сумнівних середників, а своїми політичними казочками для дітей дошкільного віку створює для москвофільського табору ще один зайвий доказ його ідеологічного банкруцтва, його повної духовної й моральної безсилости.

Борис Лисякєвичіи.

Третя конференція Головної Еміграційної Ради.

(Продовження).

— Де б а т и. Дебати стислі, річеві і дуже змістовні. Гості і члени конференції прислуховуються до них з великою цікавістю. В центрі дебатів два питання, порушених в цих дискусіях проф. Мацієвичем. Чи маємо ми належний зв'язок з Україною, чи надходить нова еміграція, яка б поповнювала морально й фізично наші кадри? Проф. Мацієвич ставить ці питання з певним непокоєм, але відповіді інших промовців, зокрема проф. Р. Смаль-Стоцького та д-ра Чикаленка, дуже категоричні: всі листи з України, як всі ті, що тим чи иным шляхом надходять через Дністер чи Збруч, одногласно свідчать про єдність наших настроїв по цей і по той бік кордону. Що-до еміграції, то хвиля ця ніколи не припинялася і наші кадри безперечно поширюються новими елементами, що всім еством зв'язані з многострадальною країною.

Турбують членів конференції і настрої певної частини молоді та нездорові тенденції, які повстають часом серед еміграції і вносять певний неспокій в її осередок. Але й цьому зарадити можна: трохи більше енергії з боку промовців, поява їх в різних осередках і все це знигне, бо настрої всіх до єднання, до єднання навколо тих прапорів, які виніс з собою державний центр УНР, є цілком певним.

Голова Центрального Комітету у Польщі п. Ковальський порушує тяжке питання про безробіття інтелігенції, її значно тяжче влаштувати на працю, як простих робітників. Чи не можна зробити якісь нові заходи відшукати новий терен, де б ці люде знайшли примінення своїй праці?

П. Геродот говорить про рішення еміграції в Румунії в разі, коли й далі вона не буде отримувати належних кредитів від Офісу Нансена, відмовитися оплачувати марку Нансена на своїх паспортах.

Не обходиться і без критики праці президії, яку в кількох технічних справах підносить проф. Яковлів.

В своєму останньому слові голова проф. Шульгин ці зауваження проф. Яковлева приймає, визнаючи, що в праці президії могли бути різні хиби, які в першу чергу пояснюються браком коштів. Тому, наприклад, і не було окремо розіслано протоколи конференції, і довелося обмежитися гостинністю «Тризуба» і тим звітом про другу конференцію, що там було надруковано. Висловлюючи велике вдоволення від перебігу конференції і дебатів, проф. Шульгин подає кілька реплік на порушені теми і вказує, що процеси єднання в цей час перевищують значно процеси деструктивні як серед еміграції, так і серед цілого українського громадянства. Тісний духовний зв'язок між нами і поневоленою Москвою Україною є факт, якого ніхто не зможе заперечити, а те, що на самій конференції, — закінчує свою промову, під оплески присутніх п. Шульгин, — присутні є почесні наші ности з Галичини й Буковини, є доказом, що закордонсьм українська думка зробила великий прогрес в напрямку консолідації.

— Загально-національні справи. Окремо зовсім стоять три точки порядку денного конференції: 1. доповідь про становище на Україні та голод, 2. доклад про міжнародне становище та українську еміграцію та 3. доклад про всеукраїнський конгрес.

За браком часу докладчики по цих трьох точках свої доповіді зробили дуже стисло і запропонували резолюції, які подаємо нижче. В справі становища на Україні в загальних яскравих рисах говорить л-р Чикаленко. Становище це надзвичайно грізне. Всі дані, які надходять звідти, свідчать, що голод в 1934 р. мусить бути, а може вже й є ще гіршим за 1933 р. Але промовець мало вірить у те, що еміграція може матеріально прийти на допомогу голодним. Її діло оповісти про це світові, довести всім чужинцям правду. На це ми повинні головним чином витрачати й наші

кошти, одначе не залишаючи у відповідних випадках і справи індивідуальної допомоги голодуючим. Розкриваючи світові очі на становище на Україні, ми найбільше прислужимося самим голодним, прискорюючи, може, тим кінець того пекла, в якому вони опинилися.

По другій точці докладає проф. Шульгин. Він схематично освітлює факти міжнародного життя за останній рік. Відмічає, з одного боку, пакти з СССР цілої низки країн, а з другої — охолодження відносин Німеччини й СССР, напружений стан на Далекому Сході. Ми переживаємо безперечно переходовий час, говорить докладчик. Коли зараз наше становище не поліпшилося, а може й погіршилося, то все-ж якісь перспективи з'являються і перед нашими очима. Лід починає танути, вода потекла. Чи потече вона на наш млин, побачимо. Докладчик відмічає, з одного боку, внутрішнє економічне становище в СССР і апетити, які з'являються з приводу цього у деяких держав. Нагадуючи про мемуар, поданий урядом УНР в Лондоні в липні 1933 року, промовець закликає конференцію і цілу еміграцію приєднатися до основних тез цього мемуару: ми розуміємо, що співпраця з чужинськими чинниками в свій час буде і неминучою, і бажаною, але передумовою цієї співпраці мусить бути визнання суверенитету українського народу на своїй землі та інтегральності принаймні тої території, що нині входить до складу совітської України, хоч вона й не охоплює навіть тих українських земель, що лежать в межах СССР.

Проф. Славінський зупиняється в стислому, але яскравому докладі над справою всеукраїнського конгресу. Переглядаючи відповідь на анкету президії Головної Ради серед всіх членів її, докладчик визнає, що всі погоджуються на користності ідеї конгресу, але здійснення його можливе і бажане тільки тоді, коли додержано буде певних умов. Згори він одкидає всяку думку про те, щоб метою конгресу було створення нового «проводу». Провід у нас існує вже — це державний центр УНР. Конгрес — це маніфестація єдності перед цілим світом. Отже він буде користним, коли наперед дійде до порозуміння між його учасниками і будуть дані ними гарантії, що жадної несподіванки там не можна чекати. На конгресі мусять бути зроблені певні декларації, теми яких пропонує проф. Славінський занести в резолюцію конференції: тільки при умові, що й інші учасники погодяться, щоб в тій чи іншій формі ці теми були зазначені в резолюціях конгресу, може Головна Рада взяти участь в підготовчій праці до конгресу. Стоючи на ґрунті національного ідеалу соборности, конгрес одначе мусить поставити конкретні завдання: визволення Великої України з під московської окупації, декларуючи волю українського народу до відтворення незалежної держави з її історичним центром у Києві; так само на конгресі мусить бути поставлено справу забезпечення прав українського народу на вільний національний розвиток на всіх землях і територіях, де переважаючою компактною масою живуть українці. Мусить бути піднято протест проти голоду та інших економічних злиднів як на Великій Україні, так і на інших наших землях.

Нарешті звертає особливу увагу конференції докладчик на те, щоб було зазначено солідарність конгресу з загально-національними виступами уряду УНР і тим встановлено тісний зв'язок, континуїтет попередньої і дальшої української політичної лінії.

З приводу останнього доклада розгорнулися дуже цікаві дебати, в яких взяли участь пп. Ковальський, Шумицький, Р. Смаль-Стоцький, Шульгин. Одмітимо як особливо яскравий виступ проф. Р. Смаль-Стоцького в підпертя останньої тези доклада проф. Славінського. В гарячій промові доводить він, що українська еміграція повинна твердо підтримувати прапори УНР: «не має чого танцювати перед трупами і йти на якісь компроміси що-до своїх поглядів на національний провід». Промовець згадує приклади Бельгії та Сербії за часів Великої війни: «І бельгійці, і серби мали досить здорового розуму і державної вихованости, щоб йти за своїми урядами до остаточної перемоги. Навіть цигане ма-

ють свій уряд і його визнають. Лише у нас, українців, досі вважається добрим тоном серед де-яких груп не визнавати свого уряду і тим паралізувати національну боротьбу». Промова ця викликала бурхливі оплески конференції.

В наслідок цих трьох принципових догладів конференція приймає ухвали загально-національного характеру, які буде подано в наступному числі.

(Далі буде.)

З життя й політики.

— Партийні з'їзди — всесоюзний і український. — Українська небезпека. — Хто керує Україною? — Перенесення столиці до Києва.

Серія нарад вищих установ совітського союзу, розпочата в перших числах січня, закінчилася XVII з'їздом ВКП, який попереджали конференції краєвих організацій партії. Одною з цих краєвих партійних конференцій був XII з'їзд КПБУ. Як ми і передбачали в одному з попередніх оглядів, ці з'їзди в політичне життя совітської держави не внесли нічого нового. Те, що їм належалося зробити, було визначено раніше. XVII з'їзд прийняв вироблені заздалегідь диктатором і його оточенням резолюції про другу п'ятилітку і про зміну партійного статуту, яка має закріпити й оформити диктатуру Сталіна. На розгляді цих резолюцій ми вже спинилися. Так саме цілком в стилі московських проєктів уложено й резолюцію про сучасне становище, прийняту українською конференцією.

Новим на цих з'їздах був хіба пануючий там настрій. Ще не було партійних з'їздів, де-б не піднеслося ані одного голосу критики проти лінії, яку провадить Сталін; історія комуністичної партії ще не знає випадку, щоб докладчик ЦК — їм був Сталін — відмовився від свого останнього слова через те, що, мовляв, ніхто не висловлювався проти. Делегати забирали слово в першу чергу для того, щоб висловити свою відданість Сталіну, схилитися перед його генієм, мудрістю, передбачливістю, щоб оповісти про те, як вони виконують його директиви і вказівки. Аналогія до цих з'їздів і виступів треба шукати не в Західній Європі, а в азійських деспотіях.

При цьому перебігу XVII всесоюзного і XII українського з'їздів вони дають нам дуже мало матеріялу для огляду. Доводиться спинятися не на загальних результатах їхньої роботи, вони відомі були завчасу, але лише на окремих ризах і моментах їх перебігу, які характеризують сучасне становище, в країні совітів.

* * *

Характеристична сцена мала місце на відкритті української конференції. Конференцію було відкрито Петровським, який вступну промову відповідно до існуючих обставин розпочав із славослов'я Сталінові. Розуміється, всі при тому встали і зробили на честь відсутнього Сталіна бурхливу овацію. Це вже стало неминучою традицією. Але новим було те, що, коли після славослов'я Сталінові, Петровський перейшов до славослов'я присутньому Постишеву, який, мовляв, виправляв помилки, що їх було допущено при переведенні національної політики, — всі тако-ж встали і зробили овацію заступнику диктатора. Встали, очевидно, і присутні на засіданні члени українського совнаркому й його голова Чубарь. Між тим, офіційне становище Постишева — це тільки другий секретарь Харківського обкома. Головними докладчиками на

українській конференції були не члени українського совнаркома, а Постишев і Косьор. Всі зовнішні ознаки перемоги антиукраїнського курсу на Україні отже не до заперечення — вони безсумнівні. Між тим переможці раз-у-раз верталися до, здавалося б, цілком подоланого і знищеного ворога, постійно згадувалося ім'я Скрипника, оповідалося про ті змови і організації, які влаштовували і влаштовують представники української національної опозиції. Переможці себе певно не почувають — вони вважають, що українці ведуть перед в боротьбі з совітською владою і що коло них гуртуються всі незадоволені сучасним режимом. Це було сформульовано в доповіді, зрешленому на конференції самим Постишевим. Заступник диктатора, говорячи про особливості класової боротьби на Україні, формулював їх так:

1. На Україні класовий ворог маскується націоналістичним прапором, 2. український куркуль пройшов добру школу боротьби проти совітської влади, 3. на Україні є найбільша кількість решток всяких контр-революційних організацій, 4. Україна є осередком зазіхань імперіалістичних інтвенціоністів, 5. на Україні загально-партійні ухильники поєднуються з ухильниками в національному питанні («Правда» ч. 24 з 24. І. 34). Коли розшифрувати ці формулювання і переглясти їх на звичайну мову, — говорять вони не про що інше, як про те, що українська національна справа є осередком, в якому концентрується ціла боротьба з совітською владою на Україні.

Сталін в своєму доповіді на XVII з'їзді, говорячи про небезпеку російського і місцевого націоналізму, дав для цього питання таке соломонівське розв'язання: головну небезпеку уявляє той ухил, проти якого перестали боротися і якому дали таким чином перетворитися в державну небезпеку.

Поєднуючи твердження Постишева з цією директивою Сталіна, можемо зрозуміти, через що на Україні більшовики визнали головною небезпекою не великодержавний шовінізм, а український націоналізм.

* * *

В доповіді Постишева знаходимо цінні відомості про стан комуністичної партії, відомості про тих, хто керує Україною. На 1 жовтня 1933 року на Україні нараховувалося 468.793 комуністи. З того припадало на робітників з походження 70,4 відс., робітників од варстату — 41,1 відс., на селян 23 відс., на службовців — 6 відс. Росіян в партії було 22,9 відс. в 1933 році і 26,9 відс. в 1930. В цих даних найцікавішою й характерною є та колосальна різниця, яка є між процентом робітників з походження і робітників од варстату. Робітники з походження, які перестали працювати в виробництві, це — всі ті, для яких належність до комуністичної партії була шляхом для одержання посад в совітському апараті. Вони тепер складають 29,3 відс. всіх комуністів. Число їх кругло виносить 137.000 чоловік. Що далі ускладнюються завдання совітської держави, то все більше зростає ця армія колишніх робітників. На 1. І 1931 року робітників з походження, які не працювали в виробництві, в партії на Україні було 22,7 відс. всіх членів партії; тепер за неповних три роки кількість їх зросла майже до 30 відс. Не підлягає сумніву, що ці колишні робітники, теперішні совітські бюрократи, як і в партії, так і в державному апараті займають керуючі становища. Країною з робітничо-селянською владою керує група, яка тепер не має вже нічого спільного ані з робітництвом, ані з селянством.

Постишев хотів потішити успіхами совітської українізації, вказуючи на зменшення в партії відсотка росіян. Ми б з ним могли погодитися, коли б існувала для того одна умова — коли б серед росіян, відсоток яких зменшився, не було самого Постишева.

* * *

Українською партійною конференцією була прийнята лише одна ділова постанова — постанова про перенесення столиці УССР з Харько-

ва до Києва. Про цю резолюцію вже була мова в «Тризубі», але з огляду на її інтерес для нас вернемося до неї ще раз. Текст прийнятої в цій справі резолюції звучить так: з огляду на скріплення основних промислових районів УССР, на утворення областей, які полегшують керівництво цими промисловими районами (Донбас, Харків, Дніпропетровськ), а тако-ж маючи на увазі необхідність наблизити уряд України і центральної партійні і совітські апарати до найважливіших с.-г. районів, якими є райони, що лежать на Правобережжі, і для дальшого більш швидкого розвитку національно-культурного будівництва і большевицької українізації на базі індустріалізації і колективізації, перенести столицю України до Києва, який є природнім географічним центром. Речінець перенесення — осінь 1934 року («Правда» ч. 22. з 22. І. 34).

Ми навмисне навели резолюцію цілком для того, щоб було ясно видно, що справжні мотиви перенесення столиці УССР з Харькова до Києва не мають нічого спільного з мотивами, наведеними в резолюції. Про скріплення основних промислових районів УССР говорити дуже важко, коли на з'їзді було виразно зазначено, що в металургії є поважні дефекти, коли для кам'яновугільної промисловости України друга п'ятилітка ставить колосальні завдання, які вимагатимуть надзвичайного напруження. А називати Правобережжя основним с.-г. районом для комуністів просто таки смішно: для них базою для сільського господарства є райони найбільш колективізовані, а Правобережжя під цим оглядом є найбільш відсталим районом. Мотиви перенесення столиці до Києва не ті, які зазначено в резолюції. Вони очевидно стоять у зв'язку з загальним характером конференції, яка проходила під знаком боротьби з українським націоналізмом. Перенесення столиці до Києва це один з засобів боротьби з українським націоналізмом. Про ці мотиви було одверто заявлено не в резолюції конференції, правда, а в резолюціях мітингів, які відбулися на харківських заводах на другий день після винесення резолюції конференції. Навряд чи можна сумніватися, що ці заводські резолюції подиктовано Постишевим. Отже резолюція мітингу в ХПЗ сподівається, що перенесення столиці буде дальшим розгромом українського націоналізму, а резолюція на заводі «Серп і Молот» висловлює надію, що в зв'язку з перенесенням столиці буде остаточно добито контрреволюцію («Правда» ч. 24 з 24. І. 34). Таким чином один з мотивів перенесення — це змагання знищити остаточно таке націоналістичне кубло, як Київ. Про це вже зараз говорять одверто.

Але чи цей мотив є єдиний? Щоб відповісти на це питання, у нас документальних матеріалів немає. Але, аналізуючи цілу совітську політику що-до УССР, мусимо зробити припущення, що цей мотив не може бути єдиним. Ліквідувати націоналізм у Києві цілком ґрунтовно й основно, можна було б і не користуючися важкою артилерією, якою є перенесення столиці. Очевидно, йде тут про якийсь крок в напрямі дальшого урізання прав УССР. Оскільки-ж ці права урізано так, що УССР обернулася вже в повну фікцію, чи не мається тут на увазі переведення розділу УССР і відділення Донбасу від України? Такі наміри у большевиків в роках 1917-1919 існували, — чи не буде їх віднайдено в архіві? Знов-же у російських черносотенців, лібералів і соціалістів різнісї масти і марки, Піхном починаючи і Керенським кінчаючи, Сталін може знайти аргументи, що теперішні кордони УССР аж надто великі. Хто доживе, той побачить.

В. С.

3 міжнароднього життя.

— До ситуації.

З часу приходу Адольфа Гітлера до влади в Німеччині, тоб-то на протязі минулого року, — в Середній Європі, як відомо, йде неперестан-

на боротьба великої Германії з малою Австрією із-за права останньої на самостійне державне існування. Про причини того явища, зовнішні та внутрішні, про відносні сили противників, — на цьому місці свого часу говорилися; тому зараз лише підкреслимо ще раз, що за останній час та боротьба, після довгих та різноманітних перипетій, прибрала зрештою ті методи та форми, з якими ми, українці, дуже добре ознайомилися за період нашої державної боротьби з Москвою. Справа стоїть так, що ні Германія, ні Гітлер, ні германські гакенкрейцери з Австрією начеб-то не б'ються й до її внутрішніх справ не втручаються. Все оте роблять самі-ж такі австрійці, хоч і знаходяться вони тимчасово в Мюнхені чи де инде. Боротьбу проти австрійського уряду веде звідти не хто інший, як голова австрійських таких гакенкрейцерів — такий Габіхт — що грає ролю нашого молодого Коцюбинського, а його знесу-ж такі австрійський легіон гакенкрейцерівських ударників, — так мовити, Тарашанська дивізія, — знаходиться, що правда в Баварії, але кожної хвилі, навіть проти волі германської влади, готова вирушити до своєї батьківщини для порятунку її. Більше за те, коли б навіть Габіхт переборов австрійського канцлера Дольфуса і сів на його місце, з австрійською незалежністю державною нічого ніби-то не станеться. Змінилося б лише політичне забарвлення австрійської влади, бо на чолі її стали б гакенкрейцери, але сама Австрія, як і була, залишилася б суверенною державою, отакою, скажемо від себе, якою стала совітська незалежна Україна.

Приклад з Україною беремо лише тому, що він нам, українцям, пояснює справу з середини. Німцям про нього згадувати не треба, бо вони вже мають свій власний, а саме Данціг. Данціг, як і зазначено у Версальському договорі, був і залишився вільним містом під міжнародньою опікою, з одного боку, — Ліги Націй, а з другого, — Польщі. А втім, влада в ньому вже в руках націонал-соціалістів, які знищили непотрібний їм марксизм та інші політичні партії, усталили міцно скрізь і всюди знак свого гакового хреста, і питання про приєднання Данціга до Германії втратило яку будь актуальність, бо фактично воно вже сталося. Так само мабуть такі за цей час відбулося б уже й фактичне прилучення Австрії, коли б на дорозі тому не стали перешкоди великого міжнароднього порядку.

Перешкод тих є кілька, і всі вони різної важливості. По-перше, не хотіли того австрійські сусіди, так звані спадкоємні держави, що повстали чи збільшилися на рахунок не-німецьких країн колишньої Австрії, тоб-то Югославія, Румунія, Чехословаччина, Польща. Три перших з них, маючи на оці різні, так мовити, австрійські можливості в майбутньому, склали навіть між собою тісний союз, що відомий під назвою Малої Антанти; з тим союзом до певної міри увесь час кооперувала і Польща. Усі чотири названі держави — союзниці з Францією і це значно посилювало їх становище в питанні Подунав'я, в центрі якого стоїть Австрія. На сьогодні ці держави, як здається, де-що прислоковані. Малоантантські контрагенти, хоч і мають новоутворену спільну раду для координованої закордонної політики, однак за останній час неначеб-то трохи пішли в роскіс. В Румунії підвела голову германофільська течія, яка, до речі, у цій країні ніколи не припиняла свого чину; Югославія з головою вдалася до балканських справ, як найбільше життєвих для неї, а Чехословаччина переживає тяжку внутрішню економічну кризу, яка вже ускладнилася й кризою політичною, бо урядова коаліція цієї держави частково вже розпалася і має тенденцію розклатися остаточно. Ще-ж до Польщі, то, коли вірити газетним чуткам, вона пішла ще далі, бо, ніби, складаючи миролубний пакт з Німеччиною, мала зробити заяву про своє незаінтересовання до долі Австрії.

Таким чином активність ближчих противників австро-германської злуки можна вважати більш-менш паралізованою. Паралізовано тим самим до значної міри і активність спільного великого союзника згаданих держав — Франції. Для неї австрійська справа на сьогодні не стоїть так

гостро, як то було ще до недавна. Для одної частини французьких політиків, як здається, тому, що доставши категоричне і офіційне завірення від Германії що-до рейнського кордону, вони вважають, що їх батьківщині, озброєній та силній, ніщо з цього боку не загрожує, а тому ті чи інші зміни в Середній Європі можуть бути припущені без надшерблення спеціально французьких інтересів. Для інших — тому, що, маючи сприятливі взаємовідносини з 160 мільйонним СССР, Франція, на їх думку, може себе почувати на європейському континенті цілком спокійно; певне послаблення її союзників у Подунав'ї не грає для неї якоїсь більшої ролі. Є ще й одна зовсім об'єктивна причина для того, а саме така. Як це можна спостерігати з багатьох ознак, Франція, з де-яким запізненням, але повторює міжнародну еволюцію Англії. Ставши великою імперською, вона, як і Англія, послідовно починає відходити від чисто європейських справ, зосереджуючи свою головну увагу на справах внутрішніх та колоніальних. Велика війна неначе-то була для Франції останнім етапом попередньої доби, як для Англії таким етапом були війни наполеонівські. Для Англії європейські життєві інтереси давно вже кінчаються Ламаншем, а за континентом вона доглядає лише як подекуди заінтересований арбітр. Так і для Франції метою заінтересованості, як здається, можуть стати всього лише рейнські кордони. Звідти так наявна млявість французької закордонної політики за останній час.

Франція, однак, у своїй поки-що й сучасній чисто європейській ролі не залишиться без заступника. Претенденти на її спадщину вже й виявилися; це — Германія та Італія, — дві найсильніші держави го-за межами рейнських кордонів. На Заході немає місця для приєднання їх сили, для реалізації їх експансії; там, починаючи з Рейна, кордони мають таку назавжди стали непорушними. Інша річ — Середня Європа та її Схід. Тут все ще до кінця, ніби, не стабілізовано, все в току, все — динаміка. Італо-германська експансія тому й вирушила у цих двох напрямках, пішла суголосно і дружнє. Доки не повставало австрійське питання, все йшло гаразд. Германія працювала на «східних престорах», Італія — на Балканах. Обидві були задоволені, взаємовідносини були як найкращі, а з часів Адольфа Гітлера стали навіть подібні впрост до тісно союзних, бо зв'язувала їх повна ідентичність державної ідеології та державної структури обох країн. Довго, однак, ця ідилія не затяглася, бо змінилися обставини на Сході і на Балканах. СССР одірвався од Германії і притулювся, ніби, до Франції, на Балканах повстав активний рух до антиіталійського об'єднання.

Усе це — річ часова, глибоких нових змін можна чекати і там, і там дуже скоро, але тим часом для італо-германської експансії неначе-то вільнішим тереном залишилося лише Подунав'я. Тут сторони і зустрілися. Пішли як приятелі, але побачивши один одного у Відні, стали противниками, майже ворогами. Бо-ж Австрія, як з легкої руки французів тепер звикли говорити в пресі, є на сьогодні невреальний пункт германської, так і італійської політики. Виграє та сторона, що в той чи інший спосіб запанує в Австрії, бо Відень і для Германії і для Італії являється однаково необхідним трампліном, використовуючи який можна рушити далі — на Балкани і на Схід. Між цими двома можливостями, як риба з неводі, й б'ється зараз австрійський канцлер Дольфус та його прихильники, але як це все для Австрії кінчиться, на час, коли писано ці рядки, мабуть таки і сам Дольфус ще не знає.

* * *

Несподіваним і трагічним до вказаної австрійської ситуації епізодом вірвалося збройне повстання австрійської соціал-демократії проти австрійської влади. Почали його фактично провінційальні соціал-демократичні організації, спротивившись арештам своїх товаришів та закриттю своїх установ, а пізніше пристав до повстання і віденський центр, санкціонувавши його рішенням центрального комітету партії. Історія цього

рішення в подробицях ще не відома. Саме рішення, як подають чутки, прийнято було більшістю всього лише одного голосу, а меншість скорилася перед ним лише тому, що партії все одно загрожував смерть і безгосподарство. Тому, ніби, й вирішено було, що коли вмірати, то почесно, із збробою в руках, а не так безславно й понижено, як то сталося з їх товаришами в Германії. Військова боротьба з кулеметами, гарматами, бомбами й правильними облогами тяглася кілька днів і скінчилася повною перемогою урядової влади. Жертви — кілька сот забитих і ранених з обох сторін, кілька соціал-демократів повішених з присуду наглого військового суду, а тако-ж невідома точно кількість ув'язнених. Австрійська соціал-демократична партія, що за перших часів після війни в цілій Австрії мала за собою більшість населення, у Відні тримала все в своїх руках до дня повстання, перестала існувати. Смутна її доля не викликала якоїсь більшої співучасті в інших країнах — навіть II Інтернаціонал, на час, коли пизано ці рядки, не спромігся на якийсь видатніший виступ, коли не в її честь, то хоч в її пам'ять. Лише большевики голосніше за других поговорили за них у своїх газетах, але тако-ж не організували навіть відповідної маніфестації у Кремля на Червній площі.

В самій Австрії те-ж загибель с.-д. партії не викликала якихось більших виявів з боку мас австрійського чи віденського населення. Використали цей факт лише ганенкрейцери. Вони не вмішувалися до боротьби Дольфуса з соціал-демократами, зостаючися в позі *tertius gaudens*, того третього, що радіє. Але після перемоги Дольфуса заслали йому ультиматум: або замиритися з ними, покликавши їх до влади, або вони з новою силою розпочнуть свою боротьбу. Термін ультиматума — 28 лютого — вже скінчився, але поки ще активної якоїсь боротьби не видно. Як воно піде далі — побачимо пізніше.

Observer.

З преси.

Недавно ми з задоволенням зазначили в «Тризубі» ті кроки, які за останній час зроблено на шляху взаємного наближення еміграції з Великої України і представників громадянства на українських землях, що входять в склад західних держав. Говорячи про конференцію центральних організацій наших, що творять федерацію Головної Еміграційної Ради, яка відбулася в лютому в Празі, ми з приємністю відмічали присутність на з'їзді гостей з Галичини й Буковини. В «Ділі» (ч. 61 з 8.III) з'являються тепер цікаві подорожні вражіння його головного редактора В. Мудрого, який сдбував ту подорож разом з пслом др. Л. Макарушкою. Ось які його вражіння з тієї зустрічі.

Саме в часі нашого побуту в Празі відбувався там з'їзд зорганізований в Головній Еміграційній Раді в Парижі наддніпрянської еміграції. На тому з'їзді стояла на денному порядку і точка про національний конгрес. Ми були запрошені на цей з'їзд. З запрошення ми скористали. Бажали познайомитися зі становищем з'їзду до справи конгресу. На жаль, що точку президія з'їзду того дня з порядку зняла. Нам пояснили, чому це сталося, і ми порозумілися, коли зможемо поговорити про це з президією. Сам з'їзд зробив на мене симпатичне вражіння. Наша гостина на ньому була коротка, бо на нас чекали інші справи. А жалко, що ми примушені були його так скоро залишити, бо звіdomлення з місць (з Польщі, Болгарії, Румунії,

Франції, Бельгії, Югославії, Люксембургу, Чехословаччини та Туреччини) про життя-буття еміграції були надзвичайно цінні.

«Все-ж таки на тому з'їзді я довідався, що в Головній Еміграційній Раді в Парижі зорганізована велика скількість української еміграції, розкиненої по всіх країнах Європи. Делегати, що були на з'їзді, репрезентували, як мене інформували, по-над 16.000 організованої наддніпрянської еміграції. Гсловою паризької Головної Еміграційної Ради є проф. О. Шульгин: на з'їзді провадив нарадами ген. Сальський».

Перебування в Празі дало змогу галицьким гсстям зустрітися з цілою низкою українських громадських діячів, що пробувають тепер на еміграції, та обмінятися з ними думками на сучасні теми. Говорили вони з радикал-демократами, соціял-демократами, соціялістами-революціонерами, хліборобами - державниками і з представниками паризької Головної Еміграційної Ради.

«Використали ми побут в Празі, — пише автор, — передовсім на те, щоб ввійти в контакт з усіма групами української еміграції та з'орієнтуватися у їх настроях і зокрема зібрати інформації про їхнє становище до заактуалізованої у нас тепер справи національного конгресу.

«На підставі переведених розмов я прийшов до глибокого пересвідчення, що вся українська національна еміграція без огляду на різниці в її політичних і соціяльних поглядах щиро прагне консолідації всіх національних сил. І зовнішні і внутрішні події вплинули на такий настрій і зродили в ній такі бажання. Таким самим бажанням пройнята і частина еміграції, що вважає себе безпартійною політично, не зріжничкованою. І саме в цій групі непартійних зродилася та виросла на празькому терені сама ідея конгресу.

«Загально кажучи, вся еміграція, за виїмком націоналістичної групи, поставилася позитивно передовсім до створення міжгрупової та міжпартійної підготовчої комісії до конгресу. Підготовча комісія повинна стати саме тим органом, який одинокий зможе зговоритися що-до платформи і програми конгресу; такої платформи і такої програми, які були б до прийняття для всіх відтінків української національно-політичної думки».

Та нічого на світі немає без «але». Обіцяє до позитивних вражень од зустрічі з представниками української еміграції подати далі оте «але» й п. Мудрий. Почекаємо.

Про смерть

Елени Костянтинівни з Прокоповичів Ерлер

що по тяжких терпіннях упокоїлася навіки 27 жовтня 1933 року в Києві, з гірким жалем повідомляють брат і братова.
За спокій душі її службу Богу й панакхиду відправлено було в суботу 17 березня в Українській Православній Церкві в Парижі.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції

— В роковини Т. Шевченка в Українській Православній Церкві в Парижі в неділю 11 березня одправлено було по службі Божій панахида за спокій душі великого поета. Гаряче слово, присвячене пам'яті генія України і висвітленню його місця в сучаснім житті нації, що з ним звернувся до вірних настоятель парафії протоієрей І. Бриндзан, витворило відповідний настрій серед присутніх, а сама урочиста панахида, красу внутрішню якої підкреслив прекрасний спів хору під керуванням А. Чехівського, глибоко пройняла серця парафіян, які численно зібралися того дня оддати на чужині пошану пам'яті великого Кобзаря.

— Шевченкове свято в Ліоні відбулося 10 березня с. р. Програма вечера була дуже різноманітною. При відкритті свята вступне слово сказав голова Управи Української Громади п. Ларіончук, після якого хор під орудою п. Попеля заспівав «Заповіт».

Далі йшло два реферати — український і французький, які виголосили пп. Кошук і Бойко. Потім шли співи пісень і декламації: Зійшов місяць — хор, Думи мой думи — хор, Спи батьку наш — декл. п. М. Ларіончук, Поєднй тобі Тарасе — Івась Ковальчук, До Основ'яненка — Т. Прилуцький, Я українець — Б. Попель, Гетьмани (соло) — П. Попель, Розрита могила — декл. п. Гусакова, Садок вишневий — хор, Ішов козак по-над Дніпром — декл. П. Гусак, Бандура — п. Левницький, Ще не вмерла Україна — хор.

Другу частину вечера складала перша дія п'єси «Назар Стодоля», яку було відіграно під режис. п. Гусака.

Третю частину заповнили виступи дітей. Ой, на горі січ іде — хор дітей в національних костюмах, Коломийка — Наталочка Бова 6 рок. та Івась Ковальчук 7 рок., Гопак Садовського — Петро Прилуцький 10 рок., Гопак—Галя Бова 8 рок. та М. Ларіончук 8 рок., Гопак — М. Ларіончук соло, Чумак — Івась Ковальчук 7 рок., Попурі з українських пісень — дит. хор, Ще не вмерла Україна—дит.хор.

Вечер пройшов дуже добре і залишив у всіх незабутні вражіння.

У Польщі

— Шевченкові роковини у Варшаві. Святочну академію для вшанування 120-ліття народин Тараса Шевченка влаштував 14 березня у Варшаві Український Науковий Інститут. Вступне слово — директора Інституту проф. О. Лотоцького, промова — проф. Богдана Лепкого. Особливого інтересу надала концертіві участь відомої співачки Марії Сокіл та проф. Антона Рудницького. Далі — виступи пп. В. Генік-Березовського, В. Тисяка, при фортеп'яні п. Ю. Науменко. Як звичайно, Український хор імени Лисенка під управою С. Сологуба.

В Німеччині

— В Українськiм Науковiм Інститутi в Берліні останнім часом відбулися такі вигляди: 28. II проф. д-р А. Пенк німецькою мовою — «Україна — край степу і лесу»; 9. III доц. В. Леонтович українською мовою — «Поняття політики в зв'язку з теорією про су-

веренність», і 14. III проф. д-р Ф. Рітгофен німецькою мовою — «Прабатьківщина слов'ян у найновішій літературі».

Ювлей о. Августина Волошина

17 березня с. р. Підкарпатська Україна святкує шостидесятиліття народження одного з найвидатніших своїх діячів — о. Августина Волошина, що так багато своєю працею заслужився перед рідним краєм.

Поділені політичними кордонами, ми являємося синами однієї неподільної нації, і редакція «Тризуба», коло якого об'єднуються емігранти з Великої України, іменем своїх співробітників і читальників засилає ширий привіт визначному синові Підкарпаття.

Бібліографія

Допіру в серії мемуарів, що її в своїх працях видає Український Науковий Інститут у Варшаві, з'явилася вельми цінна книжка: О. Лотоцький — «Сторінки минулого», частина друга. Подаємо тут зміст цього тому: Вступ. Переїзд до Петербургу. Українська колонія в Петербурзі. Старша Громада. Молодша Українська Громада. Студентство. Столичні гості. Моя служба. Життя українця в столиці. Цензурні митарства. «Просвіта» на півночі. Товариство ім. Т. Г. Шевченка. Петербурзькі відгуки українських партійних нас-

троїв. Український клуб «Громада». Російська Академія Наук в українській справі. Записка «Обь оти́нѣ стѣсненій малорусскаго печатнаго слова». Український переклад Євангелії. Українська справа в російському освітленні. Лабораторія «общерусской» душі. «Між двома душами». «Слов'янська» голітика в українській справі.

Книжка проф. О. Лотоцького схоплює дуже важний період дозвеного українського руху і являє собою справжню енциклопедію не тільки петербурзького, але й взагалі нашого життя того часу. Докладніше про «Спомини» видатного і вельми заслуженого діяча нашого буде ще річ в «Тризубі».

* * *

Так само недавно Український Науковий Інститут у Варшаві закінчив друк «Нарису Історії України» проф. Д. Дорошенка, випустивши другий його том — від половини XVII століття до наших днів. Книжка проф. Д. Дорошенка уявляє собою підручник української історії в розмірах університетського курсу. Появлення цієї потрібної книжки, складеної відомим ученим, заповняє прогалину, яка досі болячо давала себе відчувати в науковій літературі. До огляду «Нарису історії України» проф. Д. Дорошенка маємо ще на цих сторінках повернутися.

Зміст.

Париж, неділя, 18 березня 1934 року — ст. 1. Б. Лиснянський. Свідство безсилости — ст. 2. Третя конференція Головної Еміграційної Ради (продовження) — ст. 6. В. С. З життя й політики — ст. 8. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 10. З преси — ст. 13. Хроніка — ст. 15-16.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косякню
Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imp. de Navarre, 5, r. des Gobelins, Paris (XIIIe)